

BİBLOTERAPİ YÖNTEMİNİN OKULLARDA PSİKOLOJİK DANIŞMANLAR VE ÖĞRETMENLER TARAFINDAN KULLANILMASI

UTILIZATION OF BIBLIOTHERAPY METHODS BY SCHOOL COUNSELOR AND
TEACHERS IN EDUCATIONAL FACILITIES

Yrd. Doç. Dr. Sefa BULUT

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı
sefabulut22@hotmail.com

Öz

Bibliyoterapi yönetiminin özellikle ruh sağlığı alanında oldukça popüler bir yeri vardır. Bu yöntemin okullarda kullanılması ve ders etkinlikleriyle bütünleştirilmesi ise oldukça yeni bir yaklaşımdır. Bu çalışmanın amacı, bibliyoterapi yönteminin okullarda ve ders etkinlikleri çerçevesinde uygulama bakımından nasıl kullanıldığını incelemektir. Önce, bibliyoterapi yönteminin tanımı yapılmış, bu yöntemin uygulanmasındaki sürece bakılmış, uygulanırken dikkat edilmesi gereken özelliklere yer verilmiş ve bibliyoterapi yönteminin yararlı yönleri ve sınırlılıkları tartışılmıştır. Bu makale bibliyoterapi yöntemini kullanmak isteyen psikolojik danışmanlar ve öğretmenler için bir rehber olması düşünülerek yazılmıştır. Bu nedenle çalışmada danışan ve öğrenci kelimeleri birbirinin yerine geçebilecek şekilde kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bibliyoterapi, Biblioterapi, Çocuk ve Ergen Danışmanlığında Biblioterapi, Öğretmenler ve Biblioterapi, Psikolojik Danışmanlar ve Biblioterapi, Okul Etkinlikleri ve Biblioterapi

Abstract

Bibliotherapy is a very popular concept especially in mental health counseling. However, the integration of this method into class activities and utilization in educational facilities is quite new. The purpose of this paper is to investigate possible utilization of this methods in schools with teaching materials and methods. In this text bibliotherapy is defined, the process of bibliotherapy is explained, the important points in implementation are pointed out, and finally the advantages and disadvantages as well as the limitations are explained with the recent literature reviews. This paper is aimed to be a guideline and to familiarize the psychological counselors and teacher who may want to employ this method in their class activities. Therefore, students and clintee words are used interchangeably for each other.

Key Words: Bibliotherapy, Psychological Counselors and Bibliotherapy, Children and Adolescents and Bibliotherapy, Bibliotherapy in Educational Facilities, Teachers and Bibliotherapy

GİRİŞ

İnsanların ruhsal sıkıntılarının tedavisinde kitapların kullanılması yöntemi eski Yunan'a kadar gitmektedir. Eski Yunanda kütüphaneler okuma, dinlenme ve düşünme yeri olarak tasarlanmış ve öyle kullanılmıştır. Bizim kültürümüzde de benzer uygulamalara rastlanmaktadır. Kaynaklarda “ferec-ba'de's-şidde” denilen ve “sıkıntıdan sonraki sevinç” anlamına gelen bir bibliyoterapi uygulaması şeklinde bahsedilmiştir. Türk dilindeki ilk “ferec” kitabı Kasım İbn Mehmed tarafından Farsçadan tercüme edilmiştir. Burada sözlü geleneğin de etkisiyle destanlar, masallar ve gerçek olaylar karışık bir halde işlenmektedir. Okuyucunun, hoşça vakit geçirmesinin yanında bir şeyler öğrenmesi ve düşünmesi de amaçlanmaktadır. Bu hikâyelerin kahramanları temiz karakterli ve yüksek statüdeki kişilerdir. Anlatılan olaylarda daima iyilik kötülüğe, hak haksızlığa, dürüstlük ahlaksızlığa galip gelmektedir. Kahramanlar yaşadıkları pek çok sıkıntıdan sonra mutluluğa ulaşırlar. Hikâyeler her zaman olumlu olarak bitmekte ve okuyucu ve dinleyicileri düşünmeye sevk etmektedirler. Buralarda anlatılan hikâyeler gerçek ya da tarihi kişilerin yaşam öykülerine dayanmaktadır (Pala, 2004).

Batı kültüründe ise bibliyoterapi yönteminin insanların sorunlarına çözüm arayışında kullanılması ve öğrencilerin yaşadıkları güçlükleri çözmek için önerilmesi 1930'larda İrlanda'da tartışılmış ve popüler olmuştur (Ouzts,1991). Yine o yıllarda kütüphaneciler, psikolojik danışmanların yardımıyla insanların düşünce, davranış ve duygularını değiştirebileceklerine inandıkları kitapların listelerini yapmışlardır.

Bibliyoterapi, bir terapistin rehberliği ya da müdahalesi ile literatür kaynaklarının terapötik amaçlı olarak kullanılması olarak tanımlanmaktadır (Cohen, 1994). Diğer bir tanıma göre ise bibliyoterapi, insanlarda literatür aracılığıyla sağlanan iyileşmedir (Smith, 1989). Riarden ve Wilson (1989) ise, bibliyoterapiyi kişinin kendisini anlaması ve terapötik ihtiyaçlarını karşılamasına yardım edilmesi için kişinin okumasına rehberlik etmek olarak tanımlamaktadır. Shepherd ve Iles (1976) bibliyoterapiyi, öğrencilerin kişisel sorunlarını çözmeye yardım eden, kendi imajlarını oluşturma sürecinde yaşam becerilerini geliştirmesine katkıda bulunan, okuma rehberliği şeklinde tanımlamışlardır. Diğer tanımlamalara baktığımızda birbirine yakın ama farklı şu tanımlara rastlarız.

Russell ve Shraches (1950) bibliyoterapi bireyin kişiliğini değerlendirmede, uyumunu sağlamada ve olgunlaşmasında kullanılabilen, bireyin kişiliği ve literatür arasında geçen dinamik bir süreç olarak tanımlamaktadır.

En basit şekliyle bibliyoterapi, terapötik sonuçlara ulaşmak için kitapların bir rehber eşliğinde kullanılmasıdır (Katz & Watt, 1992). Bibliyoterapi kendi kendine yardım modeli olarak kullanılmasına rağmen, bir uzman rehberliğinde ve etkileşimsel bir yöntemle yapılması, terapötik amaçlara ulaşmasında daha etkili bir yoldur (Cook, Earles, Vollrath & Ganz, 2006).

Bibliyoterapi kavramı, insanların okudukları yazılı kaynakların davranış ve tutumlarını etkilemesi, bunların etkisi ile şekillenmesi ya da değişmesine dayanmaktadır (Marlowe & Maycook,

2000). Literatürün çocukların hayatta karşılaştıkları sorunları çözmesinde yardımcı materyal olarak kullanılmasına bibliyoterapi denir (Pardeck & Pardeck, 1993). Amer'a (1999) göre ise bibliyoterapi çocukların kendine olan saygısını arttırmak, kronik bir hastalıkla yaşamının ne olduğunu anlatmak ve benzer zorlukları yaşayan birini anlamak için çocuk edebiyatının kullanılmasıdır. Bibliyoterapinin temelini, bireyin kendisine benzer olan bir kitap kahramanı ile özdeşleştirilmesi yolu ile bazı duyguların ortaya çıkması ve hayata dair yeni yaklaşımları ve yeni etkileşim yollarını bulması oluşturur (Abdullah, 2002). Öğrencilerin -ilk elden olmasa bile- başkalarının da benzer sorunlarla mücadele ettiğini kitaplardan öğrenmesi, onların çözüm arama davranışlarını olumlu yönde etkilemektedir.

Bibliyoterapinin etkili olmasının nedeni öğrencilerin kendilerine benzer olan kişilerle özdeşim kurarak belli duyguları açığa çıkarması, yeni yaklaşımlar kazanması ve arkadaşları ve yetişkinlerle yeni etkileşim yöntemleri bulmasıdır. Böylece bibliyoterapi, çocuklara başkalarının problemlerini nasıl çözdüğünü göstermekte ve kendi problemlerini çözmede yeni yöntemler bulmaya sevk etmektedir. Bu yöntemin yetişkin danışmanlığında kullanılması da Bulut (2010) tarafından ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Bibliyoterapi sosyal gruplarda, grup terapilerinde, hastane ve hapisane gibi kurumlarda her yaş için yararlı bir tedavi yöntemi olarak kabul edilmekte, aynı zamanda sağlıklı bireylerde de kişisel gelişim ve büyüme için kullanılmaktadır (Pardeck, 1994).

Literatürde bibliyoterapi iki farklı şekilde sınıflandırılmıştır (Herbert & Furner, 1997): (1) *Klinik bibliyoterapi*: Ciddi bir ortamda danışman, terapist ya da psikoloğun yardımıyla ciddi duygusal ve davranışsal sorunların çözümlenmesinde kullanılır. (2) *Gelişimsel bibliyoterapi*: Sınıfta, laboratuvarında ve kütüphanede bir eğitimcinin rehberliğinde yapılır.

Eğitimciler gelişimsel bibliyoterapiyi birkaç şekilde kullanabilirler: (a) Öğrencilerin karşılaştıkları sorunları belirlemek, (b) sosyal ve duygusal sorunlar oluşmadan onları önlemek, (c) gelecekte çocukluk ve ergenlikte karşılaşılabilecekleri sorunların neler olabileceği hakkında bilgilendirmek.

Bibliyoterapinin okul ortamında etkili ve başarılı olmasının temelinde öğretmenlerin, kütüphanecilerin ve okul danışmanlarının, öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını bilmesi yatmaktadır (Davis & Wilson, 1992). Bu konuda kütüphaneciler öğretmenlere, uygun kitapların belirlenmesinde, kütüphane içinde yapılacak aktivitelerin planlanmasında ve kütüphane mekânında yapılabilecek diğer etkinliklerde kolaylık ve kaynak sağlayabilirler.

Bibliyoterapinin Amaçları

Lindeman ve Kling (1969) bibliyoterapi için 3 amaç belirlemiştir: (1) Duygusal sorunları çözmek, (2) Temel uyum sorunlarıyla baş etmek, (3) Danışanın gelişimsel sorunlarla baş etmesini sağlamak. Bu yüzden bibliyoterapinin pek çok sorunun çözümünde bir yaklaşım olarak kullanılabilmesi ileri sürülmektedir.

Watson (1980) ise, bibliyoterapinin amaçlarını şöyle sıralamıştır; (1)Yapıcı ve olumlu düşünmeyi geliştirmek (2) Problemler hakkında serbestçe konuşabilmeyi cesaretlendirmek, (3) Bireylerin kendi tutum ve davranışlarını analiz edebilmesi için yardım etmek, (4) Alternatif çözüm önerileri bulmak, (5) Danışanın toplumla çatışma yaşamadan uyum sağlamasına yardım etmek, (6) danışanın kendi sorunları ile başkalarının sorunları arasındaki benzerlikleri görmesine yardım etmek. Watson'a göre danışan bibliyoterapi süreci aracılığı ile bu amaçlara ulaştığında, olumlu değişimler yaşamaya başlar.

Benzer şekilde Aiex'de (1993) eğitimcilerin bibliyoterapiyi sınıflarında kullanmalarını özendirmek için 9 maddelik öneriler zinciri hazırlamıştır; 1) Bireye böyle bir sorunla karşılaşan ilk kişi olmadığını göstermek, 2) Bireye bir problemin birden fazla ve alternatif çözümleri olduğunu göstermek, 3) Bireyin bir problemi daha rahat ve özgürce tartışmasını sağlamak, 4) Bireyin bir sorunu çözmek için ciddi ve yapıcı bir plan geliştirmesini sağlamak, 5) Bireyin benlik duygusunu geliştirmek, 6) Duygusal boşalım ve zihinsel streten kurtulmasını sağlamak, 7) Bireyin kendi kendini dürüstçe değerlendirmesini sağlamak, 8) Bireyin ilgisini kendi dünyasından alıp başkalarına çevirmesini sağlamak, 9) Bireyin insan davranışları ve motivasyonları hakkındaki bilgisini arttırmak. Bu öneriler, bibliyoterapinin okul ortamlarında öğrencilerle kullanılabilir ne kadar değerli ve yardımcı bir araç olduğunu göstermektedir. Bibliyoterapide kullanılan kitaplar hem çocuk ve ergenlerin, duygularını anlamasına hem de uzmanla ilişki kurarak güven geliştirmesine yardım eder.

Daha güncel olarak, Pardeck de (1995) bibliyoterapinin kullanılması ile ilgili 6 amaç belirlemiştir. Bunlar; (1) Bilgi sağlamak, (2) Herhangi bir durum ya da deneyim için içgörü sağlamak, (3) Bir probleme alternatif çözümler bulmak, (4) Gerçek problemin ne olduğu hakkında tartışma açmak (5) Herhangi bir problemle ilgili yeni değer ve tutumları konuşmak (6) Öğrencilere yaşadıkları sorunlarla ilgili olarak bunları yaşayanların sadece kendileri olmadığını anlatmak.

Ergenlerle çalışırken bibliyoterapiye başlamadan önce onların bu sürece hazır olup olmadıklarını anlamak gerekir. Eğer (1) danışanla ilişki kurulduysa ve güven oluşturulmuşsa, (2) Danışan ve terapist sorunun ne olduğu konusunda hemfikir ise, (3) problemle ilgili bazı ön görüşme ve konuşmalar yapıldıysa ve çoğunlukla bu şartlar yerine getirildi ise ergen bibliyoterapiye hazırdır demektir (Pardeck, 1994).

Bibliyoterapinin Temel Prensipleri

Pardeck ve Pardeck (1986) ve Rubin (1978) bibliyoterapinin temel prensiplerini şu şekilde sıralamışlardır:

- Bireye tanıdık gelen materyalin okunmasına yardım edilmelidir.
- Danışman verdiği okuma ödevlerinin uzunluğuna dikkat etmeli, karışık, uzun ve ilgisiz kaynaklar kullanılmamalıdır.

- Okuma materyalinin mutlaka danışanın sorunu ile bire bir örtüşmesi gerekmez ama bir şekilde danışana hitap etmeli ve onunla ilgili olmalıdır. Bu nedenle danışanın sorunu mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.
- Danışanın okuma seviyesi mutlaka bilinmeli ve ona göre materyal seçilmelidir.
- Danışan okuyamıyorsa ya da okuma güçlüğü varsa konuşan kitaplar tercih edilmelidir.
- Danışanın yaşı ve duygusal olgunluğu göz önüne alınarak, onu tatmin edecek okuma materyali seçilmelidir.
- Danışanın okuma tercihleri ve ilgi alanları temel alınarak seçim yapılmalıdır.
- Danışanın duygularını ve duygusal durumunu yansıtan materyal seçilmelidir.
- Okuma materyalinin olmadığı konularda görsel ve işitsel kaynaklardan yararlanılabilir.

Bibliyoterapi Süreci

Bibliyoterapi süreci öğrenci/danışan, öğretmen ve danışmanın işbirliği ve etkileşimini gerektirir. Bu süreçte öğretmen ve öğrenci arasında güçlü bir bağın kurulması bibliyoterapide başarının anahtarıdır. Kitap okumak öğrencide hoş olmayan travmatik anıların canlanmasına yol açabilir. Bu süreç öğrencinin başlangıçta açıklamaya cesaret edemediği veya açamadığı sorunlarını rahat ve güvenli bir ortamda paylaşmasına yardım eder (Wolpow & Askov, 2002). Bibliyoterapi süreci klasik psikoterapi sürecinin benzeri olarak; (1) Özdeşim kurma, (2) Katharsis (3) İçgörü prensiplerine dayanmaktadır (Laquinta & Hipsky, 2006).

Kim, Green ve Klein (2006) bibliyoterapi süreci ile ilgili çeşitli tavsiyelerde bulunmuşlardır. Buna göre; (1) Açık ve net amaçların belirlenmesi, (2) Çalışılacak öğrenci grubunun özelliklerinin belirlenmesi, (3) Uygun kitapların seçilmesi, (4) Önerilecek kitapların okunması, (5) Kitapların çocukların anlayacağı dilde yavaş olarak okunması, (6) Okumadan sonra tartışma yapılması, (7) Daha sonra izleme ve takip çalışması yapılması.

Kitap okunduktan sonra, terapist bibliyoterapötik süreci kolaylaştırmak için çeşitli stratejiler kullanabilir. Pardeck ve Pardeck (1984) bireysel ya da grup şeklinde uygulanabilecek, tartışma ve danışma sürecini kolaylaştırabilecek bazı aktiviteler önermişlerdir: (1) Gerçekdışı ya da doğüstü olayları anlatan yazılar kullanılıyorsa, ergenlerden ilk ve son bölümü yeniden yazması istenebilir. Burada da yeni bölümler, yeni problemler, farklı olaylar ve yeni çözüm yolları kullanmaları istenebilir. Bu strateji yeni içgörü ve çözüm önerilerinin gelişmesine yardım eder, (2) İki ayrı sütun halinde kahramana ait iyi ve kötü özellikler sıralanabilir, (3) Kitabın ilginç bir bölümü rol olarak (drama) canlandırılabilir, bu grup içinde yapılabilir, (4) Olayla ilgili bir mahkeme oturumu canlandırılabilir. Burada bir kişi kitaptaki savunma pozisyonunda olur, diğerleri de avukat, savcı ve şahit rollerini oynayabilir, (5) Kahramanın yüzleşmek zorunda olduğu bir konuda grup üyelerinin tartışması istenebilir.

Ayrıca sınıfta karakterin sorunları öğretmen rehberliğinde tartışılırken öğrenci konu hakkında konuşabilir ve başkalarının da benzer güçlüklerden geçtiklerini anlaması sağlanabilir. Daha sonra sınıfta geliştirdikleri bu yeni içgörü sayesinde kendi sorunlarına karşı yeni ve farklı çözümler üretebilirler (Iaquinta & Hipsky, 2006).

Bibliyoterapinin Uygulaması

Bibliyoterapi bireysel olarak, küçük veya büyük gruplarda, sınıf ya da okul ortamında, kütüphanede ya da danışmanın odasında yapılabilir (Cook, Earles, Vallrath & Ganz, 2006).

Downing'e (1997) göre en iyi sonuçlar bireysel ya da küçük gruplarda elde edilmektedir. Eğitimciler, okul danışmanları, kütüphaneciler ya da bibliyoterapi konusunda bilgili olan herhangi bir kişi bu gruplara rehberlik ve liderlik edebilir ya da yönetebilir.

Pardeck (1993) bibliyoterapinin uygulanması ile ilgili 4 aşama belirlemiştir; (1) Kazandırılmasını istediğiniz davranış ya da yeteneğin belirlenmesi, (2) Uygun literatürün ve kullanılacak kaynakların belirlenmesi, (3) Literatürü ve kitapları okutma ve uygulama (4) Okumanın ardından bir tartışma ortamı yaratma.

Bibliyoterapiyi kullanan kütüphaneci ve eğitimcilerin öğrencilerin başarı ve gelişimleri için kitapları, sistematik ve onların özel ihtiyaçlarına uygun olarak seçmeleri gerekir. Uygun kitapların seçilmesi, en önemli başlangıç aşamasıdır (Cook, Earles-Vollrath & Ganz, 2006). Kitapların seçiminde dikkat edilecek özellikler şunlardır; (a) Hikâye sade, kısa, tekrar etmeyen ve inandırıcı mı? (b) Okuma gelişim dönemlerine uygun mu? (c) Anlatılan hikâye ilgili duygu, ihtiyaç, amaç ve ilgilerle uyuyor mu? (d) Kültürel duyarlılığı var mı? (e) Kahraman olaylarla olumlu şekilde baş etmiş mi? ve (f) Problem başarılı şekilde çözülmüş mü?

Frogan'a (2002) göre bibliyoterapi metodu kullanılan derslerde şu 4 ögenin bulunması gerekir; (a) Ön okuma, (b) Beraber okuma, (c) Okumadan sonraki tartışma, (d) Problem çözme ve ödüllendirme aktivitesi. Tüm bu basamaklar öğretmen rehberliğinde sınıf ortamında yapılmalıdır.

Pardeck ve Pardeck de (1984) bibliyoterapinin her aşamasında (materyalin seçimi, yorumlanması, ders çıkarılması, katarsis aşaması ve iç görü geliştirilmesi) danışmanın ya da rehber öğretmenin mutlaka bulunması gerektiğini belirtmiştir.

İster bireysel ister grup şeklinde yapılsın bibliyoterapide yöntem çok fazla değişmez. En ideal yöntem dersten ya da görüşmeden önce bireylerin belirli bir bölümü okumalarıdır. Daha sonra bireylerin okunan materyale karşı tepkileri sorulur. Her bireyin, kendi deneyimlerine göre bireysel algıları da farklı olur. Kitabın ana temasının danışmanla beraber tartışılması, çocukların kendi kendilerini daha dikkatli incelemesine yol açar. Ders ya da danışma oturumuna başlamanın etkili yollarından biri de, öğrencilerden onları en çok etkileyen şeyleri sözlü ya da yazılı olarak paylaşmasını

istemek ve bu konu üzerinde konuşmaktır. Böylelikle okunan olayların onlar için ne anlama geldiğinin anlaşılır, öğrencilerin kendileri ve diğerleri hakkında bilgi ve iç görü kazanması sağlanır.

Etkili bibliyoterapi yöntemlerinden biri de okumanın başlangıcında ya da sonunda bireyin okudukları ile ilgili yararlı olan ve yararlı olmayan bilgileri not etmesidir. Yöntemin daha etkili olması için farklı yazılı kaynaklar, dinleme ve izleme kasetleri, film klipleri ve müzik parçaları gibi yardımcı kaynaklar mümkün olduğu kadar çok kullanılmalıdır.

Bibliyoterapide materyali sadece okutmak ya da dinletmek yeterli değildir. Bu alandaki çalışmaların hemen tamamında, materyalin okunması ardından, bir tartışma ya da danışma oturumunun yapılmasının önemi vurgulanmaktadır. Ergenler okumalarını tamamladıktan sonra yaratıcı yazma, sanat, tartışma ya da rol yapma etkinlikleriyle izleme yapılabilir (Pardeck, 1991). Öğrenciler o derste ne öğrendiklerini ve ne kazandıklarını açıklayabilmeli ve söyleyebilmelidirler. Bunu anlamanın en iyi yolu öğrenciye okunan kaynak ile ilgili bir yazı ya da özet yazdırmaktır. Bu şekilde öğrenciden yazılı bir geri bildirim alınması, sadece izleme ve değerlendirme imkânı sağlamakla kalmaz, bibliyoterapinin etkinliğini ölçmeye de yardım eder.

Çocuk ve Ergenlerle Yapılan Bibliyoterapi Çalışmaları

Bibliyoterapi yönteminin etkinliğini gösteren sayısız araştırma vardır. Bulut (2010) bibliyoterapi yönteminin yetişkin danışmanlığında etkili bir şekilde kullanıldığını göstermiştir. Aynı şekilde bu yöntemin çocuk ve ergenlerde de başarılı bir şekilde kullanıldığını gösteren pek araştırma vardır. Bibliyoterapi ile ilgili çalışmalarda bu yöntemin; depresyon tedavisi gören ergenlerde (Aclerson, Scagin, MC Kendree-Smith & Lyman 1988), ebeveynlerinde ruhsal bozukluğu olan ergenlerde (Tussing & Valentine, 2001), kriz içinde yaşayan çocuklarda (Heaton, Johnson, Ashbaker & Alan, 2003), sorunlara çözüm bulmayı öğretmede (Forgan, 2002), öğrencilerle alay edildiğinde ve isim takıldığında bununla baş etmede (Duijstra, 2003), korkularda (Nicholson & Pearson, 2003), gay ve lezbiyen öğrencilerin desteklenmesinde (Vare & Naton, 2004), matematik kaygısını yenmede (Herbert & Furner, 1977) ve ölüm korkusu ile baş edemeyenlerde (Corr, 2004) başarılı ve etkili bir şekilde kullanıldığı belirtilmiştir. En başarılı uygulamalar, öğrencilerin günlük yaşantılarında karşılaştıkları öfke, alay edilme ve benlik sorunlarını ele alan çalışmalarda görülmektedir (McCarthy & Chalmers, 1997).

Pardeck ve Pardeck (1993) bibliyoterapiyi üvey anne-baba figürü olan yeni oluşmuş ailelerde, ayrılma ve boşanma durumlarında, çocuk istismarında, çocuğun bir ailenin yanına yerleştirilmesi veya evlatlık edinilmesi gibi ailesel sorunların tedavisinde başarılı bir şekilde kullanılabildiğini göstermiştir.

Shechtman (2006) İsrail'deki bir çalışmada saldırganlık düzeylerini incelemek üzere; sadece danışmanlık, danışmanlıkla birlikte bibliyoterapi uygulanacak ve kontrol grubu olmak üzere 3 grup oluşturmuştur. Danışmanlıkla birlikte bibliyoterapi uygulanan grupta diğerlerine göre saldırganlık düzeyi daha fazla azalmış, daha fazla terapatik değişme, empati ve iç görü gelişimi sağlandığı

gözlenmiştir. Diğer bir çalışmada Schreur (2006) disiplin sorunları nedeniyle okuldan uzaklaştırılan ergenlerin, grup halinde okuma planları ile rehabilitasyonundan olumlu sonuçlar elde etmiştir.

Berns (2003) okul ortamında bibliyoterapinin yas sürecinde, depresyonda, uyuşturucu madde kullanımı ve diğer davranışsal sorunların önlenmesi ve tedavisinde kullanılabilceğini öne sürmüştür.

Okul hemşiresi olan Gregory ve Vassey (2004) bibliyoterapiyi “okulda alay eden çocuk ve ergenler” isimli kitabı okutarak ve bununla ilgili bir web sayfası hazırlatarak, okul ortamında alay etme ve zorbalık davranışlarının azaltılmasında ve bunlara maruz kalan çocukların baş etme stratejileri geliştirilmesinde kullanmışlardır. Benzer şekilde Amer (1999) hemşirelerin, kısa boylu ve diyabet hastası olan çocukların bunlarla baş etme ve duygularını açabilmelerini kolaylaştıracak etkinlikler önermiştir. Amer ayrıca hemşireler ile anne babaları çocuklarının rahatsızlıkları hakkında bilgi edinmek ve bunlarla ilgili olarak konuşmaları için kitap okumaya teşvik etmektedir.

Kendileri de hemşire olan Manworren ve Woodring (1998), çocuk edebiyatını kullanarak, çocukları hastalıklar, ameliyat ve hastaneye yatırma gibi konularda eğitmek üzere yazılar yazmışlardır.

Prater, Dyches ve Johnston (2006) çocuk edebiyatı kullanarak, çocuklara öğrenme bozukluklarını öğretebileceklerini göstermişlerdir. Yazarlar bibliyoterapinin çocuklarda farkındalık geliştirme, anlama ve kabul etmeyi geliştirmede kullanılabilir bir yöntem olarak kullanılabilceğini gösteren kısa bir kullanma rehberi yazmışlardır. Burada, sesli okuma, yalnız okuma ve biriyle eşleştirilerek okumayı alternatif yöntemler olarak önermişlerdir. Prater, Johnston, Dyches, Johnston (2006) ise öğretmenler için bir rehber metin yazarak, bibliyoterapinin risk altında olan öğrencilerde nasıl kullanılabilceğini açıklamışlardır. Bu yazarlara göre okullarda genellikle müdahale, tedavi ve erken önleme çalışmaları yapılmaktadır ve bibliyoterapi bu sürecin her aşamasında başarı ile kullanılabilir bir yöntemdir. Benzer şekilde, Kim, Green ve Klein (2006) hikâye kitaplarının çok kültürlülük konusunda duyarlılık geliştirmede kullanılmasını tartışmışlar ve bu konuda rehber sayılabilecek bir makale yazmışlardır.

Pardeck ve Pardeck (1993) özellikle ergenlerde aile parçalanması, yeni bir ailenin kurulması ya da istismar konularında öğrencilere başkalarının nasıl başarılı baş etme yöntemleri kullandıklarını göstermek açısından bibliyoterapinin çok etkili bir yöntem olduğunu göstermişlerdir.

Bibliyoterapinin etkinliğini gösteren diğer bir çalışmada, Rapee, Abbott ve Lyneham (2006) anksiyete bozukluğu olan Avustralyalı çocukların ebeveynlerinde danışman desteği olmadan, sadece bibliyoterapi yöntemini kullanmak üzere, ailelere okuma materyali ve ev ödevlerini gösteren bir çalışma kitabı vermişlerdir. Üç ay sonunda yazarlar sadece bibliyoterapi yöntemini etkili bulmuşlar, fakat bu yöntemin danışman destekli ve görüşmeli olmasını önermişlerdir.

Burke, Kuhn ve Peterson (2004) geceleri yatmayan ve yatma zamanına direnç gösteren ve gece sık uyanan küçük çocukların ailelerine kitaplar önererek, hikâye okumalarını ve bu konuda

günlük tutmaları önermişlerdir. Çalışma süresince ve 3 ay sonraki izleme aşamasında bibliyoterapi yönteminin oldukça başarılı olduğunu rapor edilmiştir.

Tolin (2001) 5 yaşında obsesif-kompulsif bozukluğu olan bir çocuğun tedavisinde yaşına uygun olan kitaplar yolu ile bibliyoterapi yönteminin kullanıldığını ve etkili olduğunu belirtmiştir. Oyun terapisti Clough (2005) ameliyat öncesinde, çocukların korku ve kaygılarının azaltılmasında, bibliyoterapinin bireysel olarak nasıl kullanılacağını açıklamıştır.

Başka bir uygulamada Anglin (2008) New York'ta bulunan bir hematoloji ve onkoloji kliniğine gelen çocuk hastaların ailelerinin hastane bünyesinde bulunan bir kütüphane aracılığı ile hastalık ve sosyal destek sistemleri hakkında kitaplardan yararlandırılmasından bahsetmiştir. Burada yeni gelen hastalar ve aileleri çoğunlukla hastane kütüphanesi ile tanıştırmakta ve kullanmaları için teşvik edilmektedir.

Bunların dışında pek çok ruh sağlığı uzmanı bibliyoterapiyi öğrencilerin stresle mücadele etmesinde, kaygı, yas, anne-babadan ayrılık, boşanma, evlat edinilme, taşınma, ölüm ve hastalık gibi durumlarda başarılı bir şekilde kullanmışlardır (Cook, Earles-Vallrath ve Ganz, 2006).

Ayrıca Bibliyoterapi, bireylerin yaşadığı gelişim krizlerini anlamak, bireyin kendine saygısını arttırmak ve kendilerini daha iyi anlayabilmeleri için kullanılmıştır (Cohen, 1987). Öğretmenler bibliyoterapiyi öğrencilerin problem çözmelerine yardım etmek ve alternatif çözümler üretmelerinde katkıda bulunmak için kullanabilirler (Laquinta & Hipsky, 2006).

Bibliyoterapinin Yararları

Bibliyoterapi birçok şekilde yararlı olabilir. Her şeyden önce, bireyin sağlıklı gelişimini ve kişiler arası etkileşimini engelleyen, geçmişte biriktirdiği olumsuz duyguların boşalmasına yardım eder. Ortan (1997) bibliyoterapinin yararlarını şu şekilde sıralamıştır; (1) öğrencileri sorunları ve kaygılarını serbestçe ifade etmesi için cesaretlendirir, (2) öğrencilerin başkalarıyla olan ilişkilerinde düşünce ve davranışlarını analiz etmelerine yardım eder, (3) öğrencilere sorunları çözmesi için bilgi sağlar, (4) öğrencilerin kaygısını azaltır ve rahatlamalarını sağlar, (5) öğrencilerin yeni, ilginç ve eğlenceli yöntemler öğrenerek sorunlarını çözebilmelerini sağlar.

Bibliyoterapi, sınıf öğretmenlerinin çocuklara uygun sosyal davranış, arkadaşlık ilişkileri, sıkı çalışma ve iyilik yapma gibi değerleri öğretmesinde de bir araçtır. Bibliyoterapi okumayı sevmeyen ve kitaplarla tanışmamış çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak için bir fırsat verir. Çocuk ilk defa okumadaki güzelliği fark eder. Bu aynı zamanda onun sosyal gelişimine de katkıda bulunur.

Davranışsal olarak, hikâyedeki asıl kahraman okuyucuya başkalarıyla nasıl uygun ve doğru biçimde ilişki kurulacağını gösterir. Güç durumlarla nasıl baş edilebileceğini öğretir. Bilişsel açıdan ise, olası problemlere karşı alternatif yaklaşım yöntemleri geliştirmesini sağlar, böylece gereksiz stres yaşanmadan önlenmiş olur (Gladding & Gladding, 1991).

Küçük yaştaki çocuklarda, kendini ifade etme ve dil yeteneği gelişmediği için, bibliyoterapi, çocukların duygularını kitaplardaki karakterlerle özdeşleştirerek aktarmasında da yardımcı olur (Van Lankveld, 1998).

Bibliyoterapinin sınıf davranışlarına dolaylı olarak etki eden pek çok olumlu yanı vardır. Akademik kazançlarının yanında, öğrencilerin karşılaştıkları sorunlarla baş etme ve mücadele etmelerine yardım eder (Kaywell, 2004). Öncelikle öğrencilere kendi sorunlarına benzer başka insanların olduğu, kendilerinin yalnız olmadıklarını gösterir (Abdullah, 2000). Bu da öğrencilerin algılarının genişlemesine ve problemi daha geniş bakış açısından görmelerine yardım eder (Walpow & Askow, 2001).

Okumak öğrencilerin eleştirel düşünme yeteneğini geliştirir. Öğrenci kitaptaki hayali kahramanı analiz ederken, dolaylı olarak kendisini eleştirel düşünmeye sevk etmektedir.

Bibliyoterapi, öğrencilerin okur yazarlıklarının artmasına yardım eder. Öğrencilerin okuduklarını anlama ve kavrama yeteneklerinin gelişmesine katkıda bulunur (Sridhar & Vaughn, 2000).

Cohen (1994) fenomenolojik bir çalışmada bibliyoterapi kullanımının bazı yararlarından bahsetmiştir. Bunlar; içgörü kazanma, derinde olan duyguları ve fikirleri yüzeye çıkarma, düşünce ve duyguları doğrulama ve netleştirmedir. Katılımcılar okumanın kendilerinin ve başkalarının bulunduğu durumları anlamalarına yardım ettiğini belirtmişlerdir. Bu terapatik okuma, çalışmaya katılanlara tavsiyeler vermekte rehber olmuş ve sağlıklı kararlar verebilmelerini sağlayacak güven duygusunu geliştirmiştir.

Bibliyoterapinin Önleyici Bir Teknik Olarak Kullanılması

Bibliyoterapi yönteminin en cazip yanlarından birisi ise eğitim kurumlarında sorunlar ortaya çıkmadan önce etkili bir şekilde kullanılabilmesidir. McKendree-Smith, Floyd ve Scogin (2003) bibliyoterapinin önleme çalışmalarında kullanılmasını önermişlerdir. Kendi kendine yardım materyallerinin özellikle risk altında olan gençlerde kullanılmasının yararlı olacağını savunmuşlardır.

Pardeck (1991) BT'nin çocuk ve ergenlerde "önleyici" etkisinin oldukça fazla olduğunu belirtmiştir. Aynı yazar, BT'nin ergenlerde alkol ve uyuşturucu sorunlarının tedavisinde ve önleyici müdahalede etkili bir şekilde kullanıldığından bahsetmiştir. Benzer şekilde, Johnson, Wan, Templeton, Graham ve Satter (2000), bibliyoterapide kullanılan hikâyelerin, anıların ve masalların eğitimsel müdahale aracı olarak kullanılmasını önermişlerdir.

Pardeck ve Pardeck (1984) bibliyoterapinin, "önleyici" amaçla kullanılmasına mümkün olduğu kadar erken yaşlarda başlanmasını önermişlerdir. Özellikle de gelişimsel bibliyoterapi, sorunların çözümünü kolaylaştırmak için ya da sorun olan davranışların engellenmesinde bir önleme metodu olarak kullanılabilir. Dikkatli bir şekilde seçilen hikâyeler öğrencilerin kahramanın davranışlarını tartışmasına aracı olur ve böylece o ortamı hayal ederek ve kendilerini karakterin yerine

koyarak tartışmaya başlarlar. Böylece, bibliyoterapi çocuğa daha önce konuşamadığı ve anlatamadığı için çözüm bulamadığı olayları anlatması için bir metafor sağlar (Pardeck, 1993).

Bibliyoterapinin Sınırlılıkları

Her yöntemin olduğu gibi bibliyoterapinin de bazı sınırlılıkları vardır. Sıralanacak olursa: a) Bazı konularda hiç yazılı eser yoktur, b) Pek çok öğrenci okumaya hazır ya da istekli değildir, c) Öğrenciler ya da aileleri kişisel ve ailesel sorunlara karşı savunmacı olabilirler ya da sorunlarını inkâr edebilirler (Abdullah, 2002).

Okuyucu kendi motivasyonunu karaktere yansıtabilir, böylece kendi algılarını ve çözüm yollarını küntleştirir. Bazen de okuyucu kahramanla özdeşim kuramaz ya da onu günah keçisi olarak algılayabilir. Ayrıca sosyal ve duygusal deneyim eksikliği, başarısızlık, kavga ya da savunmacılık tutumları da bibliyoterapi için olası sınırlılık nedenleri arasında sayılabilir (Gladding & Gladding, 1991).

Sınırlılıklar zaman içinde kendiliğinden kaybolabilir, olaylar dramatize edilebilir, literatür kaynakları didaktik olarak ya da grup olarak tartışılarak sınırlılık aşılmaya çalışılabilir.

Bunlara ek olarak, Bibliyoterapi yönteminin danışmandan kaynaklanabilecek bazı sınırlılıkları da vardır. Danışman ya da öğretmenin insan gelişimi ya da geçiş dönemlerine ait bilgi eksiklikleri olabilir ya da literatür hakkında derinlemesine bilgi birikimi olmayabilir. Kullanılan materyalin çok basit olması okuyucunun ilgisini kaybetmesine yol açabilir. Bu olumsuzlukların üstesinden gelebilmek için danışman gelişim psikolojisi dersi alabilir, çocuk ve ergenlerde kullanılabilecek okuma kaynakları hakkında bilgi toplayabilir ve kullandığı kaynakların listesini yapabilir.

Uygulayıcının dikkat etmesi gereken hususlardan biri, bibliyoterapinin tüm ergenlerde, her kurumda veya ortamda ve her türlü amaç için kullanılmayacağıdır. Bu nedenle kitap seçiminde ve kullanım amacında dikkatli olmak gerekir (Pardeck, 1994).

SONUÇ

Bibliyoterapi, okul danışmanlarının kullanabilecekleri ilginç, farklı ve çok güçlü yanları olan her seviye de ve her sınıfta uygulanabilecek bir yöntemdir. Bibliyoterapi, öğrencilerin kendilerini fark etmelerine ve hikâyedeki bazı karakterler aracılığı ile insan doğasındaki karmaşıklığı anlamalarına yardım eder. Öğrencilerin ilgileri ve düşünceleri kendi dünyalarından farklı alanlara ve başkalarına kayar. Çocuklarda edebiyat ve özellikle de okuma sevgisi gelişir.

Öğretmenler bibliyoterapiyi kullandıklarında, okul psikolojik danışmanı, psikolog, kütüphaneci gibi diğer okul personeli ile işbirliği yapmalıdır. Örneğin; kütüphaneciden belli konulardaki kitapları belirlemesi ve sağlaması istenir. Bu sürede sorun ortaya çıkarsa ya da öğrenciler ihtiyaç duyarsa psikolojik danışmandan yardım alınır. Okul danışmanı ve öğretmen beraber çalışarak

da, öğrencilerin problemlerini belirleyebilir, amaç oluşturup, beyin fırtınası yapabilir ve uygulamaya geçebilirler.

Bibliyoterapinin kullanılması sadece okul ortamı ve danışmanlarla sınırlı kalmamıştır. Çocuklarla çalışan diğer profesyoneller de bibliyoterapiyi farklı şekillerde farklı yerlerde kullanmışlardır.

Bibliyoterapi uygulayıcısı olmak çok derin bir eğitim gerektirmez. Bu yöntemden yararlanmak isteyen uzmanlar alandaki yazıları okuyarak kendi kendilerini geliştirebilir ve uygulama denemeleri yapabilirler. Bibliyoterapinin nasıl ve hangi şartlarda etkili bir şekilde kullanılması ve uygulanması gerektiğine dair ile ilgili rehber planlar ve yazılar yazılmıştır.

Bibliyoterapi çok fazla masraf ve kaynak gerektirmeyen bir yöntem olduğundan pek çok eğitim kurumunda ve etkinliğinde yararlanabilir. Danışmanlar okullarda güçlü bir bibliyoterapi programı oluşturmak için yöntemi “bibliodanışma” ve “bibliorehberlik” diye isimlendirerek işe başlamalıdır. Uygulamaya başladıkları zaman meslektaşların, ailelerin ve okul yöneticilerinin istek ve önerilerini dikkate almaları yöntemin başarısını, etkinliğini ve kabulünü arttıracaktır. Seçilen kitaplardaki karakterler ile olayların inandırıcı olması ve gerçekçi bir ümit vermesi gerekir. Yine ergenlerin ilgilerine ve okuma seviyesine de dikkat etmek gerekir. İhtiyaç duyulan özel durumlara göre büyük harfli kitaplar, konuşan kitaplar ve görme engelliler için Braille alfabesi ile yazılmış kaynaklar kullanılabilir. En önemlisi de yararlı sonuçlar alabilmek için kitabı okuma zorunluluğu getirilmeden, zorlamadan sadece tavsiye ederek danışmanlara ve öğrencilere sunulmasıdır (Pardeck, 1994).

Öyle görülüyor ki, bibliyoterapi yöntemi öğrencilerin günlük hayatta ve okul ortamında karşılaşabilecekleri pek çok kişisel ve eğitimsel sorunlarının anlaşılmasında ve etkili bir şekilde baş edebilmelerinde kullanılacak etkili ve pratik bir yöntemdir. Özellikle okul danışmanlarının kullanabilecekleri ilginç, farklı ve çok güçlü yanları olan her seviyede ve her sınıfta kullanılacak bir yöntemdir. Bu nedenle bibliyoterapi yöntemini psikolojik danışmanlar, öğretmenler, özel eğitimciler ve çocuklarla çalışan tüm sağlık ve eğitim personelinin bu yöntemin kullanılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abdullah, M. H. (2002). *Bibliotherapy*. Bloomington, IN: ERIC Clearinghouse. (ERIC Document Reproduction Service No. ED470712).
- Ackerson, J., Scogin, F., McKendree-Smith, N., & Lyman, R. D. (1988). Cognitive bibliotherapy for mild and moderate adolescent depressive symptomatology. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66 (4), 685-690.
- Aiex, N. K. (1993) Bibliotherapy (Report No. 82). Bloomington, IN ERIC Clearinghouse on Reading, English, and Communication. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 357-333).
- Amer, K. (1999). Bibliotherapy: Using fiction to help children in the populations discuss feelings. *Pediatric Nursing*, 25 (1), 91-95.
- Anglin, C. (2008). Providing pediatric psychosocial support through patient library services in an outpatient hematology/oncology clinic. *Primary Psychiatry*, 15 (7), 78-83.
- Bulut, S. (2010). Yetişkinlerle yapılan psikolojik danışmada bibliyoterapi yönteminin kullanılması. *Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 4(33) 46-56.
- Burke, R. V., Kuhn, B. R., & Peterson, J. L. (2004). Brief report: a “storybook” ending to children’s bedtime problems-the use of a rewarding social story to reduce bedtime resistance and frequent night waking. *Journal of Pediatric Psychology*, 29(5), 389-96.
- Clough, J. (2005). Using books to prepare children for surgery: An individualized approach makes preparation more effective. *Pediatric Nursing*, 17(9), 28-30.
- Cohen, L. (1994). The experience of therapeutic reading. *Western Journal of Nursing Research*, 16(4), 426-437
- Cohen, L. J. (1987). Bibliotherapy. *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services*, 25 (10), 20-24.
- Cook, K. E., Earles-Vollrath, T., & Ganz, J. B. (2006). Bibliotherapy. *Intervention in School and Clinic*, 42(2), 91-100.
- Davis, K. & Wilson, T. L. (1992). Bibliotherapy and children’s award-winning books. ERIC Clearinghouse on Counseling and Personnel Services. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 354-470).
- Downing, J. A. (1997). *Students with emotional and behavioral problems: Assessment management, and intervention strategies*. Saddle River, NJ: Merrill/Prentice Hall.
- Duimistra, L. (2003). Teaching and name-calling: Using books to help students cope. *Teacher Librarian*, 31 (2), 8-11.
- Forgan, J. W. (2002). Using Bibliotherapy to teach problem solving. *Intervention in School and Clinic*, 38, 75-82.
- Gladding, S. T., & Gladding, C. (1991). The ABCs of bibliotherapy for school counselor. *School Counselor*, 39(1), 7-5.
- Gregory, K. E, & Vessey, J. A. (2004). Bibliotherapy: a strategy to help students with bullying. *The Journal of School Nursing*, 20(3), 127-33.
- Heaton, E., Johnson, M., Ashbaker, B. Y., & Alan, M. (2003). *Using children’s books to strengthen coping skills after a crisis*. Paper presented at the National Conference for Paraprofessionals. Los Angeles, CA.
- Herbert. T. P., & Furner, J. M. (1977). Helping high ability students overcome math anxiety through bibliotherapy. *Journal of Secondary Gifted Education*, 8, 167-179.

- Johnson, C. E., Wan, G., Templetom, R. A., Graham, L. P., & Satter, J. L. (2000). "Booking it" to peace. *Bibliotherapy guidelines for teacher*. Climax, NY: Rapid Intellect Group.
- Katz, G., & Watt, J. (1992). Biblioterapiy: the use of self help books in psychiatric treatment. *Canadian Journal of Psychiatry* 37, 1730-1738.
- Kaywell, L.F. (2004). *Series Foreword. Using literature to help troubled teenagers cope with issues*. Westport, CT: Greenwood Press.
- Kim, S. K., Green, J. L., & Grief-Green Klein, E. F. (2006). Using storybooks to promote multicultural sensitivity in elementary school children. *Multicultural Counseling and Development*, 34, 223-234.
- Laquinta, A., & Hipsky, S. (2006). Practical bibliotherapy strategies for the inclusive elementary classroom. *Early Childhood Education Journal*, 34, (3).
- Lindeman, B., & Kling, M. (1969). Biblioterpiy: Definitions, uses, and studies. *Journal of School Psychology*, 2, 36-41.
- Manworren, R. C., & Woodring, B. (1998). Evaluating children's literature as a source for patient education. *Pediatric Nursing*, 24(6),548-553.
- Marlowe, M., & Maycock, G. (2000). Biblioterpiy in the university classroom. Paper Presented at the 9th International Conference in College Teaching and Learning, Jacksonville, FL.
- McCarthy, H., & Chalmers, L. (1997) Biblioterpiy intervention and prevention. *Teaching Exceptional Children*, 29, 12-17.
- McKendree-Smith, N. L., Floyd, M., & Scogin, F. R. (2003). Self-administered treatments for depression: A Review. *Journal of Clinical Psychology*, 59(3), 275-288.
- Nicholson, J. I., & Pearson, Q. M. (2003). Helping children cope with fears: Using children's Literature in classroom guidance. *Professional School Counseling*, 7, 5-19.
- Orton, G. L. (1997). *Strategies for counseling with children and their parents*. Pasific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Ouzts, D. T. (1991). The emergence of biblioterpiy as a discipline. *Reading Horizons*, 31, 199-206. (ERIC Document Reproduction Service NO. EJ 421-220).
- Pala, I.. (2004). *Ansiklopedik divan šiiri sözlüğü. Ferec-ba'de'ş-şidde*. Sayfa 151-152. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Pardeck, J. T., & Pardeck, J. A. (1993). *Biblioterpiy. A clinical approach for helping Children*. New York: Gordon and Breach Science Publishers.
- Pardeck, J. T., ve Pardeck, J. A. (1984). *Young People with Problems: A Guide toBiblioterpiy*. Westport, Connecticut.: Greenwood Press.
- Pardeck, J. T., & Pardeck, J. A. (1986). *Books for early childhooh: A developmentalPerspective*. Westport, CT: Greenwood Pres.
- Pardeck, J. T. (1991). Using books to prevent and treat adolocent chemical dependency. *Adolocence*, 26 (101), 101-201.
- Pardeck, J. T. (1993). Literature and adoptive children with disabilities. *Early Child Development and Care*, 91, 33-39.
- Pardeck, J. T., ve Pardeck, J. A. (1993). *Biblioterpiy: A clinical approach for helping children*. New York: Gordon and Breach Science Publishers.
- Pardeck, J. T. (1994). Using literature to help adolescents cope with problems. *Adolescence*, 29(114), 421-428.

- Prater, M. A., Dyches, T. T., & Johnstun, M. (2006). Teaching students about disabilities through children's literature. *Intervention in School and Clinic*, 42(1), 14-24.
- Prater, M.A., Johnstun, M. L., Dyches, T. T., & Johnstun, M. R. (2006). Using children's books as bibliotherapy for at-risk students: A guide for teachers. *Preventing School Failure*, 50(4),5-10.
- Rapee, R. M., Abbott, M. J., & Lyneham, H. J. (2006). Bibliotherapy for children with anxiety disorders using written materials for parents: A randomized controlled trial. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 74(3), 436-444.
- Riarden, R. J., & Wilson, L. S. (1989). Bibliotherapy: Does it work?. *Journal of Counseling and Development*, 67, 506-508.
- Rubin, R. (1978). *Using bibliotherapy: A guide to theory and practice*. Phoenix, AZ: Oryx Press.
- Russell, D. H., & Shrodes, C. (1950). Contributions of research in bibliotherapy to the language arts program. *School Review*, 58, 411-420.
- Schreur, G. (2006). Using bibliotherapy with suspended students. *Reclaiming Children and Youth*, 15(2), 106-111.
- Shechtman, Z. (2006). The contribution of bibliotherapy to the counseling of aggressive boys. *Psychotherapy Research*, 16(5), 645-651.
- Sridhar, D., & Vaughn, S. (2000). Bibliotherapy for all: Enhancing reading comprehension, self-concept, and behavior. *TEACHING Exceptional Children*, 33(2), 74-82.
- Smith, A. (1989). Will the real bibliotherapist please stand up? *Journal of Youth Services in Libraries*, 2, 241-249.
- Stepherd, T., & Iles, L. (1976). What is bibliotherapy? *Language Arts*, 53, 569-571.
- Tolin, D. F. (2001). Case study: bibliotherapy and extinction treatment of obsessive- Compulsive disorder in a 5-year-old boy. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 40 (9), 1111-4.
- Tussing, H. L., & Valentine, D. P. (2001). Helping adolescent cope with the mental illness of a parent through bibliotherapy. *Child and Adolescent Social Work Journal*,18,(6),455-469.
- Van Lankveld, J. J. D.M. (1998). Bibliotherapy in the treatment of sexual dysfunctions: A meta-analysis. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66(4), 702-708.
- Vare, J. W., & Norton, T. L. (2004). Bibliotherapy for gay and lesbian youth: Overcoming the structure of silence. *Clearing House*, 77, 190-194.
- Watson, J. (1980). Bibliotherapy for abused children. *School Counselor*, 27, 204-208.
- Wolpow, R., & Askov, E. (2001). Widened frameworks and practice: From bibliotherapy the literacy of testimony and witness. *Journal of Adolescent and Adult Literacy*, 67(7), 606-609.